

görmeleri: "Biz Allah'ın demoğlunu şerefli bir varlık olarak yarattık" [9] yeti, bunun kanıtıdır. Dolayısıyla, her insan, yaşadığı coğrafyadan, ırkından, dilinden, cinsiyet ve derisinin renginden önce, salt bir varlık olarak değerli ve onurlu bir şahsiyettir. Bu sebeple İslam, insanı, cahiliyenin kabile taassubu içinde şahsiyetinin eriyip gitmesinden kurtardı ve onu evrensellik planında fikir ve değerler yaratma zenginliği kavuşturdu. Tek kelime ile insanı insana karşı savundu ve onun onurunu tekine karşı koruma mücadelesi verdi. A. İNSAN ONURU NE DEMEKTİR? İnsan onuru, izzeti nefis, haysiyet, zayıflık, şeref, erdem, vakar, saygınlık, kendine saygı duyma ve başkalarını da kendine saygılı kılma gibi anlamlara gelir. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel vasıf; konuşma, aklını kullanma, sevinme, yeryüzünde ve manevi imarını süsleme gibi kabiliyetlerle yaratılmış olmasıdır. Hangi coğrafyada doğarsa doğsun, bütün insanlar hür, onurlu ve haklar bakımından eşit doğarlar. İslami bakış açısında böyle olan bir kimseyi köleleştirmek, ayrımcı muameleye tabi tutmak ve hukuki statüsünü tanımamak ancak cahiliye zihniyetinin bir ahlakıdır. Bundan dolayı İslam, ilk günden itibaren cahiliye ile mücadele etmiş, cahiliyenin kast sistemine dayalı ayrımcılığına karşı, hak katında insanların eşitliği prensibini getirmiştir. İnsanlar köle ve gidişte, hayatta ve ölümlerde, haklarda ve borçlarda, kanun ve Allah huzurunda, dünyada ve ahirette eşittirler. İslam, insanların birbirlerine karşı herhangi bir üstünlük unsurunu doğuştan beraberlerinde getirdikleri hurafesini kesinlikle kabul etmez. Bütün insanlar Allah'ın birer yaratığıdır ve hepsinin köleliği birdir. [10] İnsanların eşitliği prensibiyle ilgili olarak Ved'ü Hutbesi'nde Hz. Peygamber şunları söylemiştir: "Siz hepiniz Allah'ın neslindensiniz. Allah'ın dem de topraktan yaratılmıştır. Arabın, Arap olmayanlar üzerinde veya Arap olmayanın Arap karşısında üstünlüğü yoktur. Bu üstünlük ancak Allah'tan korkmakla (takva ile) olur." [11] Görmeleri gibi, bu hitabede kanun önde insanların eşitliği dile getirilmiştir. Şüphesiz bu ilkenin yerleşmesi, üstünlük hukuku değil, hukukun üstünlüğü bir zaferidir. İslam tarihinde yasalar önde eşitlikle ilgili birçok uygulamalar mevcuttur. Maalesef İslam 1400 senedir teorik ve pratik alanda insanın onurunu koruma mücadelesi vermesine rağmen, hala günümüzde bir çok alanda insan onuru mücadelesine devam etmektedir. B. İĞNENEN İNSAN ONURUNA ÖRNEKLER

1. Ad'let Duygusunun Zedelenmesi Ad'let, her türlü sapmanın ve haksızlığın karşıtı olup, bir şeyi ait olduğu yere koymak, hakkını vermek, eşit ve denk yapmak anlamlarına gelir. [12] Bu anlamda adalet kelimesi; insaf, haklılık, sükunet ve eylemde doğruluk manalarını kapsayan bir denkleştirme olup; verilen ile hak edilen arasındaki dengeyi ifade eder. Bu sebeple hakkaniyet ölümlü olan ad'letin -isterse küresel düzeyde olsun- geliştirilmesi mücadelesinde insan onurunu korumanın doğal bir yoludur. Örneğin toplumda hakların gasbedilmesi çok büyük bir faciadır. Bu sebeple, nerede ve ne şekilde olursa olsun bir hak ve hukuk gaspı olan her türlü ayrımcılıktan uzak durulmalıdır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de "Ey inananlar! Allah'ın ad'leti ayakta tutup gözetin, hitler olun. Bir topluluğa olan güvenizi adaletsizliğe sarmayın, dil olun." [13] Nitekim Hz. Peygamber de kendisine suikast yapan soylu bir kimse hakkında imtiyazlı davranılması ricasında bulunan sahabeye hitaben: "Sizden önceki immetlerin helak olmasının sebebi,

içerilerinden şerefli birisi hırsızlık yaptığında onu cezasız bırakıp zayıf biri aynı suçunu işleyince onu cezalandırmalarıdır. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fatıma da hırsızlık etse, cezasız bırakmazdım" [14] buyurmakla kalmamış, toplum hayatının alanlarına yayma konusunda evrensel ilklamlalarda bulunmuştur. Hatta Hz. Peygamber, henüz risalet göreviyle sorumlu tutulmadan önce cahiliye dönemi Mekke'sinde birkaç günün insanla birlikte insan hakları alanında mücadele vermek üzere kurulmuş olan "Hilful-Fudul/Erdemliler Topluluğu"nda görev ve sorumluluk almıştı. O, bu kuruluş kanalıyla Mekke'de malı gasbedilen, iffeti kirlenmek istenen, din engellenen, hayatına kastedilen nice insanların hakkını ve hukukunu savunmuştur. Toplumda sosyal barış ve güvenin kaynağı, adalet ve hakkaniyet ilkelerine uygun davranmaktır. [15] Adalet, adalet duygusunun yara aldığı bir dünyede güven olamayacağı için toplumsal barış yara alır ve medenileşme yolunda ilerleme akamete uğrar. 2. Cinsiyet Ayrımcılığı Cahiliye Arap toplumunda varlıklı ve her kadınlar nispeten kendi konumlarını korumada bir ayrıcalığa sahip olmakla birlikte, yoksul kadınlar ve cariyeler, gerek aile içinde ve gerekse evrelerinde hizmet ve saygınlık bakımından varlıklı kadınların derecesine yaklaşmamışlardır. Cahiliye Arap telakkisinde kadın, işi erkekler kandıran, baştan çıkartan, haklar bakımından erkeğin yanında bir varlık olarak görülür, efendisi tarafından her türlü şiddete maruz bırakılırdı. Kadının ebedi olarak herhangi bir konuda şikâyetleri ya da şikâyetleri ne başvurulma gibi bir yetkisi ve salâhiyeti yoktu. Böyle bir zihniyette kadının değersizliğini anlatan "kadınlarla istişare ediniz, fakat onlara muhalefet ediniz" sözü, cahiliye toplumunda yaygın bir kullanım alanına sahip olmuştur. [16] Cahiliye Arap toplumunda kadınlar erkek çocuk doğurduğu zaman toplum nezdinde sosyal itibar kazanmalarına rağmen, cariyelerin veya gazvelerde esir alınan kadınların hiçbir değeri ve itibarı yoktu. Arap, cariyesiyle dişi devesini bir tutar ve hatta aralarında hiçbir fark da görmezdi. Bazıları genelde ve özel cariyelerini toplayarak bunları ticaret sermayesi yapar ve seks işçisi olarak çalıştırırdı. [17] Cahiliye Arap toplumunda bir baba kızını, alacağı bedele istediği erkeğe verebilirdi. Kızın rızasını almaya lüzum olmazdı. Cahiliye insanının zihniyetinde kız çocuğunun eş sevgisi hakkı ve özgürlüğü yoktu. Hele hele evlilikte bir kızın bakire olmadığı ortaya çıkarsa, bu bir musibet ve kızın ailesi için bir leke, bir ar, onurun zedelenmesi ya da namusun ihlali anlamına gelirdi. O lekeden kurtulmanın tek yolu, aile meclisinin verdiği kararla, kızın idamesiydi. Bu bir tür cinayetti. Ayrıca, kız çocukları horlanırdı. Arap, doğan çocuk erkek olduğu takdirde sevinir, velime yemeği verir, şenlik yapar ve hatta iftihar ederdi. Kız çocuğu doğduğu zaman utanır, sıkılır, kızarır ve aile için bir uğursuzluk ve felâket habercisi olarak görülürdü. [18] Kadının aleyhine olan bu psikolojik tutumdan daha da ileri gidilerek fiziksel anlamda kız çocukları diri diri toprağa mermilerle vuruldu. [19] Kur'an-ı Kerim'de kız çocuklarını diri diri öldürenlerden ne sebeple öldürülenlerinden sorguya ekileceklerinden bahsedilir: "Diri diri toprağa mermilerle vurulan kıza, hangi nah sebebiyle öldürüldüğü sorulduğunda." [20] İslam gelişimiyle birlikte her türlü cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmış, kadın ve erkeğin bir olduğunu ortaya koymak suretiyle her iki cinsin de Allah'ın teklifleri karşısında eşit düzeyde sorumlu olduğunu bildirmiştir. Nitekim Hz. Peygamber de bir

insan hakları bildirgesi olan veda hutbesinde bizzat kadına karşı yapılan olumsuz ayrımcılığa son verilmesini istemiş ve bu konuda pozitif ayrımcılıktan yana evrensel ilkeler vazetmiştir: “ Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah emaneti olarak aldınız; onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır.”[21] Bütün bu uyarılara rağmen yaşadığımız çağdaş dünyada hala kadınlara karşı her türlü şiddet uygulanıyor ve bunun çoğru da ölümcül sonuçlar doğuruyorsa, bunun sorumlusu sadece İslam değil, cahiliye zihniyetinin gönül ve kafalardan hala silinip atılamaması gerçeğidir. 3. Irk Ayrımcılığı Hz. Peygamber’ın getirdiği değerler sisteminde renklerin ve dillerin farklılığı, Allah’ın bir âyeti olarak nitelendirilmiştir.[22] Kur’an’a göre insanlar, aynı kökten gelmişlerdir.[23] Ontolojik anlamda bir farklılık söz konusu değildir. Bu konuda nebevî mesajın evrenselliğine ışık tutacak şu ilke çok önemlidir: “Allah sizin zenginliğinize ve fiziki şeklinize bakmaz; O, sizin gönlünüze ve davranışlarınıza değer verir.”[24] Dolayısıyla, etnik köken ayrımcılığı, insan hakları bakımından bir zulümdür. Bu konuda Hz. Peygamber’ın uyarısı çok özlü ve anlamlıdır: “Irkçılık davasına kalkışan bizden değildir.”[25];“Sizin hepiniz Âdem’ın neslindensiniz. Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arabın, Arap olmayanlar üzerinde veya Arap olmayanın Arap karşısında üstünlüğü yoktur. Bu üstünlük ancak Allah’tan korkmakla (takva ile) olur”.[26] Görüdüğü gibi nebevî mesajın söylemlerinde bütün insanlığı kucaklayacak düzeyde evrensel bir dil kullanılmıştır. Yaşadığımız çağdaş dünyada hala etnik çatışmalar yaşanıyorsa bu İslam’ın ayıbı değil, cahiliye zihniyetinin yeniden hortlatılmasıdır. Nitekim Hz. Peygamber, annesinin renginin siyah olmasından dolayı, bir başka Müslüman’ı ayıplayan bir sahabeye: “Sende hala cahiliyeden bir şeyler kalmış”[27] buyurmak suretiyle, renk ayrımcılığını cahiliye ahlakı olarak nitelendirmiştir. 4. Sınıf Ayrımcılığı Kur’an-ı Kerim’e göre insanoğlunu ’büyüklük taslamaya sürükleyen sebepler arasında, kendisini ‘seçkinci’ görmeye dayalı sınıf ayrımcılığı gelmektedir.[28] Özellikle cahiliye zihniyetinde varlıklı olmak, seçkinci olmanın ve kendisini Allah’tan müstağni görmenin bir göstergesi sayılırdı. Bu duygu onlarda dünyevîleşmeyi artırmış, Allah’a rağmen yaşamının kapılarını açmıştır. Kehf Suresi’nin 32’den 36. âyete kadar geçen âyetler grubunda bu durum çok güzel tasvir edilir. Allah’ın yerine serveti koyan, sahip olduğu servetin kendilerinde ebedilik düşüncesine meydana getireceği düşüncesine kapılan[29] bu kesim, hem yaşam biçimleriyle ve hem de sözleriyle; kıyameti, ölüm ötesi hayatı ve nübüvveti inkâr etmişlerdir.[30] Kur’an-ı Kerim’de aynı zihniyetin dini alanda da seçkinciliğe soyunduklarına birçok örnek vardır. Medyen toplumunun seçkinleri, Şuayb (a.s)’ı ve ona inananları; inançlarından irtidat etmeye, eğer etmezlerse, doğup-büyüdükleri ülkelerini terk etmeye çağrılmışlardır: “Ey Şuayb! Andolsun, ya kesinlikle bizim dinimize dünersiniz ya da mutlaka seni ve seninle birlikte inananları memleketimizden çıkarırız.”[31] Bir başka örnek de Hz. Peygambere karşı, cahiliye zihniyeti tarafından reva görülmüştür. Nitekim İslam’ın Mekke döneminde bir avuçiktidar seçkini, yeni daveti sevimsiz göstermek için başta Hz. Peygamber olmak üzere ona inananlar hakkında olmadık yalanlar uydurarak karşı

koymuşlar, bütün toplum kesimlerini direniş¸e ağırmışlardır. [32] Kaldı ki bu yeni davet, toplumu, siyasi nüfuz ve hâkimiyetin baskısından kurtararak sosyal adaletin yüksekliği, birinin diğerine renk, servet ve makam a¸ısından farklılığının olmadığı, ancak kişinin topluma faydalı ve hayırlı işiyle üstün olabileceği ve insanlık itibarını kazandıran yeni duruma toplumu dönüştürmeyi ama¸lamakta idi. Bilindiği gibi İslam’n ilk yıllarında Hz. Muhammed (a.s)’n ¸evresinde toplanan inananlar arasında az sayıda varlıklı kimseler olmasına rağmen ¸oğu, kölelikten gelme yoksul kimseler vardı. Kureyş’n ileri gelenleri, statü ve değerler a¸ısından bu kişileri kü¸ ümsüyor, yoksul Müslümanlarla birlikte aynı statüde değerlendirilmeyi uygun görüyor, kendileri geldiğinde onları ¸evresinden uzaklaştırmayı teklif ediyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah El¸isini şöyle uyarmıştı: “Rab’lerinin rızasını isteyerek sabah akşam O’na dua edenleri (fakirleri, yoksulları), yanından kovma. Onların hesabından sana bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki onları kavasın. Eğer kovarsan zalimlerden olursun." [33] Hz. Peygamberin şahsında bu uyarı, bütün Müslümanlar i¸in ge¸erli takip edilmesi gereken temel bir ilke olmuş, insanlara statü ve ekonomik farklılıklarından dolayı ne imtiyaz tanınmış ve ne de farklı muamele uygulanmıştır. İslam’da değer öl¸ üsü, Allah’a karşı sorumluluk bilinci taşımak olarak görülmüştür. SONUÇ Cahiliye bilgisizliğin, bilgisizce hareket etmenin, yaptığı şeyin sonucunu düşünmemenin, Allah’ı ve O’nun ayetlerini anlamamanın, Allah’a isyan etmenin ne kadar kötü olduğunu idrak edememenin sembol kavramıdır. Birey ve toplumlar, şahsi kaprislerini ilahlaştırdığı, Allah’a rağmen bir hayatı yaşadıkları takdirde, dün olduğu gibi bugün de her türlüsömürü, kavmiyet¸ilik, tarafdırlık, gü¸ ülerin zayıfları ezmesi, cinsiyet ayrımı, dışlanma, ötekleştirme, zorbalık, zulüm ve insan hakları ihlalleri yaşanmaya devam edecektir. İnsan onurunu koruma, ancak ilahi öğretiye inanma ve yaşama ile sağlanabilir. Zira tevhide dayalı bir dünya görüşü ve yaşam tarzını benimsemeyenler ger¸ek anlamda ne mahallî ve ne de küresel öl¸ekte adaletin ve merhametin sözüsü olamazlar. Çğnenen insan onurunu yeniden sağlamanın yolu, izzeti, Allah ve resulünün getirdiklerinde aramaktan ge¸er. [1] Necmüddîn Muhammed b. Yahya Firuzâbâdî, el-Kâmûsu’l-Muhît, (Mısır, ts.), I, 58; Ebu’l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, (Mısır, ts.), II, 130. [2] Firuzâbâdî, el-Kâmûsu’l-Muhît, I, 696; İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, XII, 146. [3] Bkz. 3/Âl-i İmrân, 154. [4] Bkz. 5/Mâide, 49–50. [5] Bkz. 33/Ahzap, 33. [6] Bkz. 48/Fetih, 25-26. [7] Toshihiko Izutsu, Kur’an’da Allah ve İnsan, ¸ev. Süleyman Ateş, Ankara: Kevser Yayınları, 1975, 190. [8] 3/Âl-i İmrân 103. [9] 17/İsra 70. [10] Bkz. 49/Hucurât 13. [11] M. Hamidullah, İslam Peygamberi, (¸ev. S. Mutlu- S. Tuğ), İstanbul, 1969, II, 66. [12] Râgıb el-İsfehâni, el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’an, İstanbul, 1986, s. 487. [13] 5/Mâide 8. [14] Buhari “Hudud” 12; Müslim “Hudûd” 8. [15] Krş. 4/Nisa 135. [16] Bkz. Zebîdî, Tâcu’l-Arûs, Beyrut, 1994. II, 454. [17] Bkz. Ramazan Altıntaş, Bütün Yönleriyle Cahiliye, İstanbul, 2007, s. 186. [18]

Bkz. Cevad Ali, el-Mufassal, Bağdat, 1993, IV, 653. Şu âyetlerde bu hususa açıkça işaret edilir. Bkz. 16/Nahl 58–59; 43/Zuhruf 18 [19] Kur’an’da kız çocuklarının niçin öldürüldüğü sorgulanır. Bkz. 81/Tekvir 8–9. [20] 81/Tekvir, 8–9. [21] M. Hamidullah, el-Vesâiku’s-Siyâsiyye, Beyrut, 1987, s. 360; a.mlf., İslam Peygamberi, l, 275. [22] Bkz. 30/Rûm 22. [23] Krş. 4/Nisa 1. [24] Müslim “Birr” 33; İbn Mâce “Zühd” 9. [25] Müslim “Imâre” 53, 54, 57. [26] Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 411. [27] Buhari, Sahih, “İman” 23. [28] 92/Leyl 8-11. [29] Bkz. 104/Hümeze 1-3. [30] 41/Fussilet 15; 10/Yunus 7; 44/Duhân 35; 45/Câsiye 24. [31] 7/A’raf 88. [32] 38/Sa’d 6-7. [33] 6/En’âm 51.

[islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)